

Gi meg en jobb som kan rasjonaliseres bort!

TEKST

Bjørnar Olsen

PUBLISERT 1. august 2005

Foto: Scanpix

Nittenfemti-tallet virker så idyllisk. I hvertfall i ettertid. Man hadde tro på fremskrittet. Vitenskapen utviklet MSG som forbedret smaken i all mat. Månen var innen rekkevidde. Veien videre – tett trafikkert av en blomstrende bilindustri – var pastellfarget rosa og lyseblå. Og science-fiction-litteraturen tilbød en fremtid hvor arbeidet var rasjonalisert bort. I stedet var det rikelig med fritid og promenering.

I én setning: Det var en fremtid hvor lykken lå *utenfor* arbeidslivet.

Slik er det ikke lenger. Snarere tvert imot. Mange av oss har gjort arbeidsdagen så innsmigrende morsom at vi jobber 24/7. På jobben er det hockeyspill og bestemannspremier. Kreativitet og idélaboratorier. Selvledelse og strikkhopp. Medbestemmelse og opsjoner. Vi gjør jobben latterlig lønnsom og har det litt artig hver dag, mens vi frykter en McJob som vil kvele våre utviklingsmuligheter.

For mange av oss finnes det knapt grenser for hvor gøy vi kan ha det på arbeid, med påfølgende utbrenthet med opphav i egne ambisjoner. Det er ingen naturlig grense for

vellykkethet. Eller selvrealisering. Det er alltid en kontrakt til som skal inngås. Et salg til å gjennomføre. En klient til som kan hjelpes og faktureres. Et kurs til å gjennomføre. En telefon til som skal tas. En bok til som bør leses.

Arbeidet er allestedsnærværende

Enkelte har kalt dagens samfunn for det jobbløse samfunn. Dette har ikke noe til felles med den gamle drømmen om et arbeidsliv så effektivisert at det er rasjonalisert bort. Tross mantraet om «outsourcing», finnes det ingen roboter som gjør jobbene våre slik at vi kan tilbringe dagen på stranden. Men det jobbløse samfunnet er heller ingen syttitallsdystopi om at vi alle blir arbeidsledige. Igjen tvert imot. I det jobbløse samfunnet er det ingen grunn til å bekymre seg for at du ikke har noe å gjøre i arbeidstiden. Du vil faktisk ha atskillig å gjøre i fritiden også – ikke i form av hobbyer vel og merke, men en gøy arbeidsoppgave eller tre som kan gjøres på iBooken, enten du er i båt, på hytta eller nyter cafélivet på La Rambla.

Og fortsatt vil ikke jobben være gjort.

Forskjellen mellom jobbsamfunnet og det jobbløse samfunnet er at det ikke lenger eksisterer noen jobb-beskrivelse som forteller deg hva du skal gjøre. Det er ingen krav til deg. Bare mange uuttalte forventninger. I det jobbløse samfunnet er det alltid arbeid. Og som selvstendige ansatte som evner selvledelse, forventes vi å ta fatt i det. På eget initiativ. Sett slik kan vi ikke rasjonaliseres bort lenger. Vi kan bare finne enda mer arbeid å ta med hjem. På kveldene. I helgene. På ferie. Og den som er flinkest til å gripe de endeløse mulighetene til å arbeide og dermed skape verdier, er fremtidens vinnere.

Mens det er åpenbart at vi trenger til livets opphold, er det samtidig noe urovekkende ved at jobben er allestedsnærværende i våre liv. Fem eller femten klienter i uka? En eller fjorten artikler? Fem eller åtte vakter? Organisasjonen – enten dette er de ansatte eller ledelsen – uttaler det sjeldent. Men den som gjør mest i det moderne arbeidslivs Panopticon seirer, og belønnes med «Jeg vant!!!» på sin gravstein.

Hvor er friheten?

Det finnes steder som både formulerer og adresserer, endog romantiserer, ideen om at livets lykke ligger utenfor arbeidet. Ikke minst i rocken med singalongs som «I wasn't born to work» og «Working hardly or hardly working». Det ligger noe befriende i tekstlinjer som de følgende fra Franz Ferdinand:

It's always better on holidays
so much better on holidays
that's why we only work
when we need the money

Dette vitner om en bevissthet om at det kanskje finnes en lykke bortenfor arbeidslivet. Men jeg mer enn mistenker at vi har et arbeidsliv hvor man er tilgjengelig også når ferien kommer. Mobilen er med. I tilfelle. Man sjekker mailen enten fra den bærbare eller fra en internettcafé. Jobbrelasjonen er allestedsnærværende. Man er uunnværlig,

både i egne og andres øyne. Og ender med det som nærmest kan kalles anti-rasjonalisering: Symbiosen mellom deg og arbeidslivet er fullkommen, arbeidslivet kan ikke erstatte deg, du har oppnådd å bli uunnværlig. Men prisen er nettopp at du ikke kan erstattes, at du er uunnværlig – og derfor alltid til stede, selv når vi er på ferien vi har drømt om i flere måneder.

Slik går det når vi har outsourcet og flagget ut de arbeidsoppgavene som kunne ha gjort oss overflødig en stakk stund og slik skapt rom. Der forsvant arbeidsoppgaven som ikke hastet, gjøremålet som ikke var så viktig, tingene som kunne vente eller like gjerne gjøres av andre. Og til slutt har vi en jobb hvor alt vi gjør er essensielt, hvor arbeidsdagen er fylt av gjøremål som må gjennomføres, arbeidsoppgaver som er absolutt påkrevd og som bare du kan utføre. Ordene «Du er uerstattelig» er selvsagt smigrende. Men de koster. For bufferne forsvinner, og med det rommet for andre gjøremål, enten dette er skapende aktivitet eller latskap, utvikling eller avvikling. Utfordringen i vår tid er altså ikke å ta arbeidstiden inn i fritiden, men å få *fritiden* inn i arbeidslivet. Men da må du samtidig erkjenne at ditt nærvær ikke er absolutt påkrevd, at andre kan gjøre jobben din, at du kan unndra deg ditt arbeid, at jobben ikke er avhengig av deg. Er du klar for det?

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 42, nummer 8, 2005, side 724-725

TEKST

Bjørnar Olsen, Sjefredaktør